

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱԳԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՌԱԶՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժնորդացին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԿ: Ամսական բաժնորդացին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր.: Կամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻՐ ՏԱՐԻ

Թիւ 49

1913 ՅՈՒԼԻՍ 9 Դ.

(2. 8. 1913 Յունիս 26)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամասմով միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունէլ հրատարակուած ձեռագիրները: Կասկածներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջկգիրը 1 սանդղակարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդղակ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17.

ՌԱԶՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. — Արմէնիայի 29րդ տարեշրջանը. — Թիւրքիայի ցեղերի գործերի նախարար Թալէպ փաշայի այցը Հայերի պատրիարքարանը. — Հայկական խնդիրը. — Նամակներ Թիւրքիայէն (Կ. պօլիս. — Պէյրուս). — Խաբէրիկներ վասպուրականէն. — Թիւրքական լուրեր. — Պայքարեան նոր պատերազմ. — Նոր ստացուած հրատարակութիւններ. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Աճո դորմներ):

Ա. Զ. Դ.

Մուշի Առաւելինչ գիւղացի Յա. Բուրժուան Ղազարեանէն կը խնդրուի հանգիստի Արմէնիայի խմբագրութեան գրասենեակը (առաւօտ ժամ 10էն 11 կամ երեկոյ 4 1/2էն մինչև 7): Իրեն վերաբերեալ կարեւոր նամակ մը կայ:

ԱՐՄԵՆԻԱԻ 29ՐԴ ՏԱՐԵՇՐԺԱՆԻ

Ներկայ յուլիս ամսի վերջ, 52րդ թիւով կը լրանայ Արմէնիայի 28րդ տարեշրջանը և օգոստոսին կը թեւաւորենք 29րդ տարեշրջանը: Ուստի այսօր բացուած կը հրատարակենք նոր տարեշրջանի բաժնորդագրութիւնը որ կը սկսի 1913 օգոստոսէն և կը տևէ մինչև 1914 յուլիսի վերջը: Բաժնորդագրութեան պայմանները կը մնան միևնոյնը:

Սովորութիւն չունինք նոր տարիին առթիւ խոստումներ չապրելու, բէքլամի ձևով յայտարարութիւններ ընելու: Թերթին զարգացման համար ըրած ենք և կընենք ինչ որ կարելի է մեզ. նոյն իսկ երբեմն անկարելին ալ փորձել յանգում ենք: Անոնք որ Եւրոպայի մէջ կրնանք նոյն իսկ ըսել արտասահմանի մէջ, անկախ ազատական թերթի մը հրատարակութեան փորձառութիւնն ունեցած կամ գէթ մօտէն գտաւ փար մը ունեցած են անոր գիտարութիւններին վրայ, կարող են երեւակայել թէ ինչպիսի խանգարատական զոհողութիւններ յանձն առնելով ապրեցուցած և մինչև 29 տարին հասուցած կը լինին Արմէնիան, որ ազատական հայ մամուլի անդրանիկ փողարն եղաւ արտասահմանի:

մէջ ուր անոր ձայնը առաջին անգամ հնչած ժամանակ անապատական լուսնին կը տիրէր այնպէս:

Արմէնիան սկզբէն մինչև այժմ անշեղ քայլած է միևնոյն ուղիով. թեմը, թէ և ի հարկէ երբեմն աւելի և երբեմն նուազ արագութեամբ շարժելով, ժամանակի և հանգամանքների նպատակաւորութեան համեմատ: Անոնք որ անուշադիր և կամ անկարող եղած են ժամանակի և հանգամանքների պահանջներն ըմբռնելու, երբեմն կարծած են փոփոխութիւն տեսնել Արմէնիայի ուղիով թեմէն մինչև իսկապէս իրենք որ Արմէնիայի քայլափոխներին հետևող համարած էին զիրենք, մութին մէջ մնացած և Արմէնիայի ուղիով իրենց աչքէ կորսնցուցած լինելով, գծէն դուրս եղած և զնացած ինկած են ուրիշների մօտ ուր մեղ չգտնելով, մեղկարժամ են մեր ուղիով թեմէն տեղափոխուած: Այդպիսիներին երկար պատասխան մը տուած է արդէն մեր անմահ աշխատակից Մ. Աւետիսեան, «Արմէնիան իր ուղիով թիւն փոխած է արդեօք» վերնագիրը կրող յօդուածով մը որ իր ժամանակին հրատարակուած է Արմէնիայի մէջ և որ ամէն ժամանակ ալ կրնանք այդպիսիների ուշադիր ընթերցմանը յանձնարարել:

Սիրով կընդունինք մեր համակիր բարեկամներէ եկած խորհուրդները Արմէնիայի յառաջդիմութեան և աւելի օգտակարութեան համար. բայց ի հարկէ ամէն խորհրդատու պէտք չէ կարծէ թէ անպատճառ կը գործադրուի իր տուած խորհուրդը: Հանգամանքներ կան որոնք գործին մէջ գտնուողներին աւելի որոշ կերպին մօտէն քան թէ դուրսը գտնուողներին: Միւսը կաշխատինք անշուշտ, որչափ մեր հանգամանքներ թողարարեն մեզ, Արմէնիան աւելի տարածելու և լուսադոյն վիճակի մը վերածելու. միայն թէ Արմէնիայի բարեկամներն ալ պէտք է տուոր աշխատին ոչ իսկ խօսքով կամ խորհուրդներով, այլ և գործով. եթէ իւրաքանչիւր ոք աշխատի 2-3 կանխիկ վճարող բաժնորդ ալ ինք գտնելու, իր կողմէ գիւրութիւն մը ընծա-

յած կը լինի մեր փափաքներ իրագործելու:

Բաժնորդագրութեան համար տրւողագրութեան պատրաստ նամակներ կը զրկենք Արմէնիայի այս թիւին հետ, դիւրացունելու համար չուսով մեղ զրկուելը Արմէնիայի բաժնորդագրին որ կանխիկ վճարելի է: Իսկ անոնց որոնք արդէն վճարած են նոր ըսկըսելիք 29րդ տարեշրջանի իրենց բաժնորդագրին հաշուին, կը զրկենք հաշուեցուցը, իմացունելու համար թէ այդ նոր շրջանի մինչև ո՞ր ամիսը վճարած են:

Ոմանք սովորութիւն ունին նոր տարեշրջանի իրենց բաժնորդագրինը գրելու առթիւ գիրքեր ալ ապրստ պրելու որ զրկենք իրենց: Գիրքերի ցանկը և անոնց յատկացուած գումարը գտնելու որոշելու մասին դիւրութիւն մը տալու համար՝ ատոր յատկացած առանձին թուղթ մ'ալ զրկած ենք բաժնորդագրութեան թղթին հետ մէկտեղ: Այս առթիւ կը յայտարարենք նաեւ թէ մենք կարող ենք մեզ գիտողներին զրկել միայն այն գիրքերը որոնց գիներն իրենց ճանապարհածախքով մէկտեղ նշանակուած են Արմէնիայի ներկայ 28րդ տարեշրջանի 45, 46, 47 և 50 թիւերին մէջ (ինչպէս և յաջորդ թիւերին մէջ) ԾԱԽՈՒՄԻ ԳԻՐՔԵՐ վերնագրին տակ:

Արմէնիայի 28րդ տարեշրջանի ընթացունելուն առթիւ քաղցր պարտք մը կը համարինք ջերմ շնորհակալութիւններ յայտնել մեր այն համակիրներին որոնք սոյն հրատարակութիւնը յառաջ տանելու նպատակով են մեղ նիւթապէս կամ բարոյապէս, դրամական նուիրատուութիւններով (որոնք կը հրատարակուին Արմէնիայի մէջ) կամ գրչի աշխատակցութիւններով և այլն: Անոնք կապացուցանեն թէ ըմբռնած են որ ընդհանրապէս աշխատանք մը ընդհանուր և ջանքով կրնայ յառաջ երթալ:

Մ. փ.

ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ ԹԱԼԷՍ ԳԵՅԻ ԱՅՅԸ ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԸ

Ներքին գործերի նախարար Թալէպ փաշայ յուլիս 18/1 յուլիսին եկած է մեր պատրիարքարանը փոխադարձ այցելութեան. Ամեն Յ. Արշարունի Պատրիարքին որ ասկէ առաջ քնացած էր շնորհաւորել ինչպէս միւս նախարարների նոյնպէս և Թալէպ փաշայի նախարարական պաշտօնի կոչւելը: Ինչպէս կը լիջուի, Թալէպ փաշայ ուրիշ անգամ ալ իր նախարարութեան օրով հաճած է այցելել Հայերի Պատրիարքարանը. Հայերին յարգող ու համակրող մը համարուած է. Բէրաիգերեզմանատան ծանօթ խնդրին մէջ իր եռանդուն ջանքերն ալ նպաստեցին Հայերի իրաւունք ճանչցուելուն:

Սոյն այցելութեան միջոցին բնականապէս խօսք դարձած է Հայաստանի բարեկարգութեան խնդրին վերայ: Թալէպ փաշայ յայտարարած է թէ արդէն ձեռնարկուած է հետապնդելու աւագանները որոնցմէ շատեր ձերբակալուած են. թէ Արեւելեան Անատոլիոյ վեց նահանգները բարեկարգելու համար 10էն աւելի անգլիացի բարձրաստիճան պաշտօնեայներ կանչուած են, թերեւ Սիւրիւսէն ալ բերուին. միանգամայն ըսելէ Պատրիարքին թէ Ձեր «Սրբազնութեան» ալ կը խնդրեմ որ մեզի օգնէք. անանկ բան մը ընենք որ երկուստեան տեղութիւններու միջամտութեան պէտք չմնայ. Արդէն բացի եւրոպացի բազմաթիւ պաշտօնեայներից, ընդհանուր քննիչներ պիտի նշանակենք ամէն մէկ վիլայէթի մէջ կատարուելիք բարեկարգութիւններին հսկելու համար:»

Ի վերջոյ Թալէպ փաշայ խնդրել է Պատրիարքին որ երբ գաւառները պատահած ունէ դէպքի մասին հեռագիր ուտանայ, անմիջապէս հաղորդէ իրեն որ խիստ հրամաններ զրկէ և ստիպողական դարձան տարուի:

Գեղեցիկ խոստումներ և շուրջ յոյսեր, որոնք առանց հաստատուն երաշխաւորութեան արժէք մը չուն-

նին, նոյն իսկ եթէ ճշմարտախօսութիւններ լինին: Արդէն ինք թախտապէս ինչ երաշխաւորութիւն ունի իր պաշտօնի վրայ մնալուն: . . .

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մեծ տէրութիւնների Կ. պոլսի զեւսպաններին միջև բանակցութիւն. ներք կը շարունակուին Հայաստանի մէջ մտցուելիք բարենորոգումներին վրայ: Դեպքաններն իրենց կողմէ Յանձնաժողով մընտրելով, անոր յանձնած են ուսումնասիրել այն բարենորոգումների ծրագիրը, որ Ռուսիայի զեւսպանն առաջարկած է, և տեղեկագրել իրենց ուսումնասիրութեան արդիւնքը: Ռուսիայի առաջարկած ծրագիրը կը նմանի Անգլիայի, Ռուսիայի և Յունաստանի կողմէ 1895ին Ք. Դրան առաջարկուած բարենորոգումների ծրագրին որ սկզբունքով ընդունուեցաւ Սուլթանի Համիդէն և գործադրութեան իրաւունք ալ եղաւ: Բայց բարենորոգումներին տեղ գործադրուեցաւ ընդհանուր կողմործ մը որով սուլթան Համիդ ուղեց արեւան մէջ խեղճել Հայկական խնդիրը:

Եւրոպան այն ատեն բարենորոգումների ծրագիր մը Ք. Դրան առաջարկեց միայն, առանց ինք ստանձնելու անոր գործադրութեան հսկողութիւնը: Եւ թիւրքիւն ալ գործադրեց Հայաստանի բարենորոգումները իր հասկեցած կերպով:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԳԻԱԿԵՆ

Կ. պոլսի, 17/30 յունիս 1913

Հակառակ կառավարութեան տըւած հաւատարմութեան և յորդառատ խոստումներուն՝ Հայկական նահանգ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆՈՂՈՐՄԵՆՔ ԿԱՄԱԳԵՐԱՅՏ ԸՆԾԱՆԻՔ

(Պատմութիւն)

(Շար. 48րդ բուհն եւ վերջ)

Վարդան, Աւօ մեծ եղբայրը, որ միշտ նախանձուտ եղած էր իր կրտսեր եղբոր գործունէութեան, թէև Աւօն շնորհիւ լեցուցած էր իր խանութը բազմաթիւ ու ճոխ ապրանքներով, սկսաւ իր սովորական կիծու ակնարկներով խոցողութիւն արդէն վերաւոր ու վտանգաւոր եղբոր սիրտը:

— Ո՛վ գիտէ, որ անբարոյական վայրեր փնտրուեցանք և անանկ վիճակով փախուստ տուած է Պօլսէն այս անտակարգին. գուցէ վաղը կամ միւս օր, խառնութիւն ու տանքերիս ալ զբաւեն պարտաւերներ և աշխարհի մէջ խայտառակ լինինք, ըսելով զայրազին իր ննջանեակը գնաց:

— Ա՛խ, որդի՛, երանի՛ թէ մահուանդ չուրը հասնէր քան թէ այս վիճակով հոյքերնիք վերագառնայիր: այսուհետեւ ի՞նչ-չէս պիտի կարենանք բարեկամի ու թշնամիի երես նայել. գէթ կողպուտ տըւածդ տեղէն Պօլս վերադառնայիր, բնաւ Միլլէն, հայրական սաստի ժէստով մը:

— Այդ ալ խորհեցայ, հայր. սակայն մէկ անուր ճանապարհ մտայած էր հայրենիքս հասնելուն, որ գործողութիւն ծնողք, խորաշնորհ, կին ու զաւակներ ունէի, որոց վարձատր տաանեմէկ տարիներ մտնեցայ:

Ներուն մէջ առօրեայ ոճիրներն ու բռնաբարութիւնները բնաւ վերջ գտած չունին, և բարենորոգմանց հրատապ հարցը օր օրի կը դառնայ անյետաձգելի ստիպողականութիւն մը: Ամենաթերահաւատներն իսկ այսօր ներքնապէս համոզուած են թէ առանց աղքատ օտար հովակալի մը Հայաստանի մէջ հիմնական բարեկարգութիւններ ընել անկարելի է: Մահմուտ Շէյխէթ վաշախ եղբունական դաւադրութեամբ մը սպաննուելը լաւատեսութեան վերջին պապուկներն ալ մարեց, որովհետեւ կառավարութեան զեկը ցորչափ անոր ձեռքն ըլլար, իւր բոլոր թերութիւններովն հանգեւած, պիտի կրնար գէթ մասամբ ձեռնարկել բարենորոգումներու մը շնորհիւ իւր անուան երկրին մէջ ստեղծած մեծ հեղինակութեան ու prestigeին: անոր մահուամբ թուրքիոյ վրայ սաւառնող ծանր մուրթը և խաւար ոյժերու գոյութիւնը ընդհանրական հանգամանք մը կառնէ հիմայ:

* * Օտար և տեղական թերթեր կը գրեն թէ Ռուսիա մօտ օրերս պիտի ներկայացունէ Հայաստանի բարենորոգմանց համար ծրագիր մը որու համաձայն կարնոյ, Բաղէշի, Վանաձորի, Տիգրանակերտի ու Խարբերդի կուսակալութիւնները ի մի ձուլուելով պէտք է կազմեն ընդարձակ երկրամաս մը, ունենալով կուսակալ մը Օսմ. կառավարութեան կողմանէ անուանուած և պետութեանց հաւանութեամբը վաւերացուած՝ հինգ տարուան համար, ինչպէս և նահանգային ժողով մը հաւասար թուով քրիստոնեայներէ և իսլամներէ բաղկացեալ, եւրոպացի սպայներու

ինչպիսի մարդկային զգացումով կարելի էր ետ դառնալ:

Քերովին ու Սերովը հրեշտակային անմեղութեամբ կը դիտէին իրենց թշուառացեալ հայրը որ թոնրատան մէկ անկիւնը կիծուած կը կենար օտարականի մը պէս. կուզէին երթալ ու փարիլ իրենց սիրական հօր վիւրը, բայց չէին համարձակել. միւսնայն ինչ վիճակին ենթարկուած էր Մանիլը:

Եղբայրները հեռուէն իրենց ննջանեակները քաշուեցան. իսկ Միլլէն ու Եղսան թոնրի վրայ մնացին, մինչև բռններն իր վրայ հասնելով մօտն թոնրի վերմակին ներքև թեթեւ քուն մ'առնելու: Նըմանապէս Մանիլը տեսնելով որ իր հօգեհատները կը քնանային, ձեռքերնէն բռնելով տարաւ. հանգստացնելու. բայց իր սիրտը հանգիստ չէր, միջոց գտնելը կը դժուարանար ամուսնոյն հետ խօսելու կամ հաղուստները փոխել տալու:

Աւօն նկատեց որ Մանիլն ալ իր գտաւկայ հետ ննջարան գնաց, թախանձազին խնդրեց հօրմէն գէթ մի գիշեր արտօնել իրեն որ կնոջ ու զաւակաց կարօտն առնել յետոյ հեռանար քաղաքէն միւսեայն անձանութ մը ծագեալ վիճակով: Միլլէն բողբոլիլ լուս մնաց, իսկ Եղսան արդէն ի վիճակի չէր բան մը խօսելու կամ լսելու. թշուառ կինը բողբոլիլ ուշափողոյս վիճակ մը ստացած ու թոնրի վրայ պտակած էր. խեղճի գրութիւնն ոչ որ հասկցող կար նոյն պահուն:

ճրագը մարեցաւ, այլ Աւօն տակաւին արձանացած կը կենար իր տեղը: Այս պահուս ինչէր կը խորհէր. արդեօք իր սի-

հրամանատարութեան ներքև ժանտարմուրի մը կէս առ կէս քրիստոնեայներէ և մահմետականներէ կազմուած ինչպէս և պաշտօնատարներու ընտրութիւնն ալ միւսեայն կերպով հաւասար թուով. դպրոցներն ազատ, բարենորոգում դատարաններ, իւր զորքի գունդերու արձակում և իւր օրինական լեզու հայերէնի գործածութեան պաշտօնական ճանաչումը: Ժամանակէ մ'ի վեր արդէն շատ ուշագրաւ են դարձած ուսումնական գրութեան թուրքիոյ մէջ հայտարարին պահպանման և զարգացման մասին՝ որուն վրայ ուս կառավարութիւնը սկսած է նայիլ ուղղակի իւր շահերէն թերադրուած: Մեղ հայոցս համար ուրախաւիժ է տեսնել թէ ուսական մեծ կայսրութիւնը թօթափած է ալ և իւր երբեմնի մտավախ նախապաշարունակները Հայոց նկատմամբ, տրամադիր է և պատրաստակամ Հայ աղբիւր կենսական շահերուն աւելի նպատակայարմար ու արդիւնաւէտ քաղաքականութեան մը հետեւելու:

Վերջերս «Նուրոյէ Վրէմիս», «Ռէյ» և ուրիշ ուս պաշտօնական օւղաններ կը գրէին թէ Ռուսիոյ ապագայ ծրագիրներուն համար հայ աշխատող և կենսունակ տարրը Սիւրիան թուրքիոյ մէջ այնքան թանկագին օժանդակ մըն է որքան պատարրը Եւրոպական թուրքիոյ մէջ: Եթէ Հայ ազգայնականութիւնը նուազի թիւը, քահայաստանի մէջ և ընդհանրապէս հոն զօրանայ իսլամ տարրը: Ռուսիա պիտի կորսնցնէ գետինը ոտից տակէն՝ թողաւորելով որ իւր կողմակցեան սահմաններուն կից բնակչութիւն իսլամական միաձոյլ զանգ-

րելի կնոջ յայտնուելուն կապակէր. բայց երկրի սովորութեան քաջ ծանօթ էր, ու հարսեր իրենց կեանքը ներկայութեան չեն կրնար խօսիլ: Միայն գաղտնագիտին յայտնի էր թէ որքան կը տառապէր, հիւրասիրութեան նշան մը շտեմնելուն համար իր գերդաստանէն, որոց համար շատ բան զոհած էր ու տակաւին պիտի զոհէր եթէ այս անտարբեր փորձին չենթարկուեր:

Ազամայ մութը* կոխած էր, Միլլէնց տան անգամներ խոր քնոյ մէջ էին, բացի Մանիլէն որ պահպան հրեշտակի նման կը հսկէր իր գաւազաց վրայ և երբեմն պատուհանէն դիտել կը ջանար զԱւօն ու չէր կրնար տեսնել. ամսին ու պատկառանքը ըստ սովորութեան քաղաքին արդիւնք էին իրենց դուրս ելնելու և իր կարօտաւ մաշ գլխաւորի հետ տեսնուելու:

(*) Գաւառացիք Ազամայ մութ կանուանեն արշալուսէն առաջ տիրող թանձր մթնոթիւնը: Հայ անգրագէտ մամիկներ աւանդապէս մ'ալ ունին զոր յաճախ կը պատմեն իրենց փոքրիկներուն. որպէս թէ փորձելու այս մթնոթիւնէն օգտուելով խառած է մեր նախնայրը և քարէղէն թուրքի վրայ ստորագրել տուած է անոր սեւ թուրքի գերութեան պայմանը, լոյս խոստանալով անոր. ստորագրուած միջոցին արշալուստը կը յայտնուէր: Այդ քարէղէն մութը հալը Զորքանման յատակը կը պահուէր, ուր Քրիստոսի մկրտութեամբ կը հալի ու կոշընչանայ, վրան գիւ Ազամ-Եւս գաղափար չունէին գիշերուան վրայ, միշտ լուսով չընդապատուած ըլլալով գրախօսին մէջ:

ւած, բան մը որ Ռուսիոյ համար բնաւ ձեռնառու չէ և նոյն իսկ մեծապէս վտանգաւոր և որուն առաջըքը միմիայն Հայերը կրնան առնել օտար զօրաւոր աջակցութեամբ մը:

Միակ ցաւալի և ազգային տեսակէտով ամենալուսնաւոր երևոյթը որ կայ ներկայիս մեզի համար, հիմայ որ ալ ևս անխուսափելիօրէն ինքնին պիտի կատարուին Հայաստանի բարենորոգումները և մեր ակնկալութիւններէն աւելի բարձր պիտի ամրապնդուին հայաբնակ նահանգներու բարենորոգումներն և ազատութիւնը, ճիշդ այսպիսի ազգային ճակատագրական բաղձի մը հայ ժողովրդեան արտագաղթի ազգափնաս ընթացքն է՝ աւեր աւերակ թողլով իրենց բնակարանը, քայքայելով ընտանիքներն և ամայացնելով հայրենիքի սրբանուէր հողը, երթալ մաշելու համար օտար գործարաններու մեքենայներուն տակ, ոյժերնին և վատաւիւնին վատնելու անխոստովանելի հրապոյրներու գողը, ու ստեղծելով, այսպէս, վտանգալից շարժում մը, թէ՛ Հայ ազգային և թէ՛ նոյն ինքն գաղթողներու անձնական շահուց տեսակէտներով: Իրողութիւն մըն է այս որ կրնայ շատ մեծ դեր խաղալ Հայութեան ապագայ ճակատագրին վրայ, և որուն դէմ՝ ձեռնապահութիւնը մէկգի թողլով Հայ մասուրը ու բոլոր հանրային մարմինները պէտք է պայքարին ամէն գընով:

Ռուսական Խորհրդարանին մէջ արտաքին գործոց վերաբերեալ քըննդադատութեան պահուն՝ Պապուկ Հայ պատգամաւոր Տիար Պապուկանանց շատ պերճախօս կերպով խօ-

Գառնութեան բաժակը լեցուած էր այլ ևս Աւօն. ուստի և քովը պահած մոմպատը վառեց լուցիկով ու մէջքէն արձակելով ոսկելի կամարը քովը գրուած հացի սղնձեայ սեղանին վրայ թափեց: Ճրագի լուսէն ու ոսկիներու աղմկալի ձայնէն Միլլէն արթնցաւ ու նստելով կը դիտէր երազատեսի մը պէս: Իսկ Աւօն դիզացած ոսկիներէն մաս առ մաս իր առջև կը քաշէր բսելով. «Եկո՛ւր, հայր. եկո՛ւր, մայր. եկո՛ւր, կի՛ն, եկէ՛ք, եղբայրներ, եկէ՛ք, զաւակներ, դուք միայն հաւատարմ մնացիք ինձ այս խառնուսի աշխարհի մէջ»: Միլլէն ոսկիներու փայլէն չլացած, իր անգրագայած կնոջ ու հարսին կը ձայնէր. «Եկէ՛ք, ջուր տաքուցէք որ Աւօն ոտները լուսը» ու գտնուելով գէպ Աւօն «Ա՛խ, որդի՛, այս ի՞նչ խաղ էր որ խաղացիր»:

Աւօն արդար գայրոյթով մը «ապերախտ ընտանիք» գոչեց ու ոսկիները կրկին կամարին մէջ տեղադրելով դուրս խոյսցաւ տունէն, այս անգամ բողբոլիլ անարյաութեան մէջ ծածկուելով ու կուրուսելով իր ինքնութիւնը:

Այս պէպերն պատճառաւ Միլլէնք Անգլոքսոնց կոչուեցան քաղաքացիներէն:

Եղսան ու Մանիլն իրենց սրտի կսկիծէն չը կրցին երկար սպրիլ: Աւօն հայրը, եղբայրները, զաւակները և Կ. պոլսոյ աղիւս բարեբարն ու բնկերը տարիներով հեռապնդումներ կատարեցին զանազան երկիրներ ու լուր մը չը կրցին առնել Աւօնէ:

սեր ու պաշտպաններ է հայկական հարցը՝ համեմատելով պատմական և իրական ազդեցությունները դրանում և այն տեսակ վիճակներում որոնք միշտ ընդմիջվում են բուն ծախս հարաբերություններով բոլոր նստարաններին անխտիր :

Իսկ սահմանափակված պետ Պ. Միլիտարով հանրահայտ քաղաքագետ երեսփոխանը յունիս 6ի տոն նստին մէջ Հայկական խնդրոյն վրայ բաղմամբ մտնելու շատ ընդարձակ կողմնառն մըն է խօսած. թուեցով ճանկատարանի ներկայ փոխառած կացութիւնը, Գերմանացոյց և Ֆոն Տէր Կոյց փաշաի թուրքոյ բրած ազդարարութիւնները, արեւմտեքէն հարաւէն և արեւելքէն իսլամական ծովով շրջապատուած Հայ քրիստոնեայ աշխարհի գոյութեան հարցի վրայ ճառեր է պատմական դիտարկութիւններով, 1896ի ջարդերուն և 1909-1910ի Կիլիկիան կոտորածները պատմել վերջ, ու Անգլիոյ ուղղութիւնը լորտ Շեփրուքի 1878ին արտայայտած « Անգլիական քաղաքականութիւնը Հայերուն համար եղած է փակել դժուրքին ելքը » բնորոշումով որակելէ յետոյ՝ ընդ երկար խօսեր է Հայաստանի ինքնավարութեան՝ Լօպատովի Սեր Ֆրանքլանտէլի, Ալեքսանդր Ա. կայսեր և Նիքոլա Ա. կայսեր հայտեր քաղաքականութեանց, Կալիքիանեան բէթիմի, 1876ի ուսական և 1896ի անգլիական միջամտութեանց՝ անկո-ուս անվտանգութեան պատճառով վիժման պարագայները ընդլայնելով, և սա վերջին անգիւրը մէջ բերելէ յետոյ՝ իւր քննադատութիւնները եղբակացուցել է բնիւր որ եթէ Ռուսերը չի զբաղին Հայ ժողովրդեան շահերով, Գերմանացիք արդէն որոշած են դրկել և պաշտպանել Հայերը. ու եթէ այս անգամ ալ առիթը փախցունենք, պիտի զրկուինք այդու իսկ մեր ուսական սահմաններուն բնական պաշտպանութենէն. . . :

* * * Պոլսոյ մէջ՝ հիմայ՝ դաւադրութեան վերջին փոխարկին յաջորդող հանգարտութիւնն է որ կը տիրէ. սա կայն կացութիւնը ուր կը գտնուի այժմ երկիրը՝ ամենամալ յոռետեսութիւնները արդարացնելու աստիճան ծանր է և ճնշիչ. կուսակցական խուլ ատելութիւններ, նիւթական սպառում, տնտեսական քայքայում, բանադրուիկ անդորրութիւն մը տեղ տեղ իսկ շատ տեղ անապահովութիւն, ցեղացին անդոծ մնացած հարցեր, տարտամ դժգոհութեան և աշխարհ մտանկաներու միշտ յգի միջնորդ մը, ընդհանուր անվստահութիւն, պետութեան դահլիճներուն մէջ թուրքոյ մասին տեղի ունեցող խորատու զրգարաններ, բանակցութիւններ, վարկի բացարձակ չորսութիւն, կուսակցութեան արկղին դատարկութիւնը և պաշտօնէութեանց ամառ թուանկներուն անվճար մնալը, վաճառականութիւնը կիսովին մահացած, արհեստները կոտորած, վերջապէս կացութիւն մը ներքնապէս ու

արտաքինապէս ահաբեկիչ. տեսնենք ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ այս վիճակի մէջ վերականգնել սա երկիրը. . . :

Իսկիւտար ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐԻՔԻԱԿԵՆ

Պէյրուի, 11/24 յունիս 1913
Պէյրուի նաւահանգիստը խաղաղութան շոգեմարի մը մէջ Արաբ պանդիներու կռիւն Յունիս 7/20ին ուրբաթ օր Պէյրուի նաւահանգիստը հաստ խաղաղական շոգեմարի մը որուն մէջ հարիւրաւոր ճամբորդներ կային Ամերիկայէն վերադարձող Պէյրուի պահապանները (Խալաթ Արաբ սրիկաներ) իրենց մակոյկներով պատրաստ կը կենային ծովուն երեսը և իրենց սովորութեան համեմատ՝ առանց սպասելու որ շոգեմարի խաղաղ ձգէ, կենայ և սանդուխը իջցնէ, ճարպիկութեամբ կը մագլցին, կը շուրջին, շոգեմարի կենտին և կսկսին ճամբորդներու բռնները յախտակելով վար նետել իրենց մակոյկներուն մէջ։ ճամբորդները շուարած կը յայտնեն թէ « Մենք Պէյրուի չալտի երեսնք, պիտի երթանք Շամ Թարապուս (Սիրիական Տրիպոլիս) ինչու որ այն կողմերէն ենք մենք » . սակայն մեր գաղան պահիւնները մոտիկ չեն ըներ, և կպառնան իրենց բնիւր որ Պէյրուի պէտք է իջնէք անպատճառ։ Ասոր վրայ խօսքով և ձեռքով կը խօսեն կսկսին, ճամբորդները կընդդիմանան։ Սակայն մեր կառավարութենէն չվարչող պահիւնները յանկարծ դանակ և վեցհարուածեաններ մէջտեղ հանելով ճամբորդներէն 8-10 հատը կը վիրաւորեն։ Այլ ևս անպատմելի կը դառնայ իրարանցումը. մեր կը տեսնէ այդ արիւնահեղութիւնը, կսկսի դրօշակը շարժելով օդնութիւն ուղել աւազանէն դուրս մօտակայ գոտուող անգլիական և ֆրանսական զրահաւորներէն, որոնք մակոյկներով զինուորներ կը հասցունեն։ Իսկ մեր դանդաղաշարժ կառավարութիւնը որ աւելի մօտ կը գտնուի աւազանին եղբրը, տեսնելով որ զրահաւորներէն օգնութեան կը հասնին, ինք ալ 15 հատ զինուոր զրկեց. բայց ինչ օգուտ որ բուն յանցաւոր պահիւնները կը յաջողին փախչիլ, իսկ 6 հատ անպարտ պահիւն ձերբակալուելով բանտ կառավարութիւն, և վերաւորներն ալ կը տարուին հիւանդանոց, որոնցմէ մին մահամեծ է։ Բոլոր քաղաքը ծովեղբրը իջած էր հանդիսատես ըլլալու արդ վայրագ պահիւններու հերոսութեան. . . :

Այս գէպի յաջորդ օրը շաբաթ առաւօտ արեւածագին Պէյրուի իթթիհատական կուսակալ Գեաղիմպէյ յանակնալա մեկնեցաւ քաղաքէն ֆրանսական շոգեմարի։ Ասոր շատ մը մեկնութիւններ կը տրուին. տանք կըսեն թէ իւր կեանքին սպառնացող նամակներ ստացած ըլլալով վախցած է. ուրիշներ կըսեն թէ իտա-

լական շոգեմարուն մէջ եղած կռուին համար պաշտօնանկ եղած է, ինչու որ Գեաղիմպէյ Պէյրուի բոլոր պահիւնները իբրեւ իթթիհատական իւր կողմը շահած էր ընդդէմ Սուրիոյ բարեկարգիչ քոմիթէին և այս պատճառաւ պահիւնները շատ երեսառած, ամէն շարիք ու կեղեքում անվախ կը գործէին։ Ոմանք ալ կըսեն թէ Սուրիոյ բարեկարգիչ քոմիթէն պաշտօնապէս ճանչցուած և հաստատուած է և իրենց օֆիսը որ Գեաղիմպէյ գոցած էր, պիտի բացուի. այս պատճառով ամօթահար հեռացաւ Պէյրուիէն. . . :

Այսօր Կ. պոլսէն եկող ճամբորդներէ լսեցինք որ Պոլսոյ վիճակը շատ դէշ է. թէ և արտաքին պատերազմները դադարեցան, սակայն ներքին կռիւները սկսան։ Մահմուտ Շէվքէթ փաշաի սպանման պատճառով իթթիհատականներն իրար անցած, կուղեն վրէժ լուծել իրենց հակառակորդներէն. բոլոր քաղաքը խափիյէներով լեցուցած են և ամէն օր ամէն կարգի անձինք կը ձերբակալուին հարիւրներով, տուններ և խանութներ կը խուզարկուին. . . , որուն համար ժողովուրդը շուարած և ահաբեկած կը փախչին քաղաքէն ամէն օր։ Առետուրը դադարած և սղութիւնը սաստկացած է։ Կը պատմեն թէ 15 հատ եւրոպական զրահաւորներ Պոլսոյ առջև կեցած հանդիսատես կըլլան այս անցած դարձածներուն։

Արդ՝ երբ Պոլսոյ այդ տեսակ ցաւալի վիճակը մը մէջ է, հապա ներքին նահանգները ինչեք կը պատահին ուր ոչ տէր կայ և ոչ հարցնող. . . : Ահա այս պատճառով է որ Հայերն ալ ի սպառ յուսահատած, ամէն օր գունդադուռեղ կը գաղթեն գէպի Նոր Աշխարհ, օր արեւ տեսնելու և իրենց ճակարի քրտինքով հաց ճարելու համար։ Սակայն ցաւալի է որ այս օրեր Ամերիկայէն եկած նամակներէ կիմանանք որ այնտեղ ալ 50 հազարէն աւելի գործաւորներ անգործ կը թափառին անօթի. . . :

ԱԿԱՆԱՏԵՍ

Յ. Գ. Նամակս վերջացած նշանուն լսեցի որ Լիբանանի մէջ ալ խռովութիւն և յուզում ծագած է. քրիստոնեայ մը սպանուած է Տուրքիի մը կողմէ։

ԽԱՐԻԿՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԵՆ

IV

Վան, մայիս 24 6 յունիս

Շրջանների քրտնիկ առուփախը. — Գրականի Շաբիր աղան՝ յայտնի աւագակ. — Նոր կուսակալ Թահսին բէյը. — Ս. Կոն և Արգուրէզաքը՝ ուսական գորկաւորներ։

Նախկին կուսակալ քիւրդ իզգէթ բէյի ցանած սերմերը՝ այժմ դարձնան երկնքի ու մայիսեան արեւոտակ սկսած են բողբոջիլ. մասնաւորապէս նահանգի հարաւային արեւմտեան սահմանները լայն չափերի հասած են կողովուրտն ու սպանութիւնը։

Սայիդ Ալին՝ ևս աւելի շփանալով իզգէթեան փաղաքանքէն՝ տաղնապալի դրութեան մը մէջ գնել սկսած է իր շրջանի հայ գաւառները. այնտեղ գնացած ու գտնող ամբողջ պաշտօնէութիւնը իր ձեռքին գործիք դարձնելով, ձեռնարկած է « օլամի », « զիւբարայի » տարապարհակ հաւաքման՝ նաև հայերէն։

Գրականի Շաբիրը ազատելուն պէս՝ ինքզինքը Նորդուղի լեռներուն մէջը գտնելով, իր « գիրքը ճշդեց » կառավարութեան հանդէպ, որովհետեւ մէկէ աւելի անգամներ հայ ու քուրդ ժողովուրդները բողբաւգրերի վրայ բանտարկած ու հաղաւոր ոսկիներ ծախսելէն յետոյ հազիւ ազատուած է, 18-20 անմիսներ բանտ քաշելէ յետոյ. մանաւանդ որ իզգէթ բէյի պէս « ազնուարիւն » կուսակալ մը ապահովաբար ալ չի այցելել վան. . . : Շաբիրը հիմայ չի սիրեր կեղծել որովհետեւ պէտք չկայ. իրեն զրկուած կոնադրերը մերժած է բացարձակապէս. իր երկու ուղիների հետ միասնալով Միր-Մհէի աւագակային խումբին, այժմ յայտնապէս կը գործէ և կառավարութեան գէմի պատնէշը անցնելով նա իր « գիրքը ճշդած է » արդէն։

Անձամբ մասնակցած է կաճէթ գիւղի 2000 ոչխարներու թաղանին. . . , սպանած է Ալի աղա քիւրդ մը, որ իրեն տեսութեան չէ գնացած՝ իր բանտէն երեսէն յետոյ. միաժամանակ սպանութիւն և կողովուրտ տեղի ունեցած են Շատախի վախարով Առիւտ, Բրմենց գիւղերու մէջ։ Ներկայիս Շատախի կեդրոնը՝ Թաւըր մոտեղ կըսպանայ, ի հեծուկս կառավարութեան քանի մը զուարճալի խաղեր սարքել ու այնպէս մեկնիլ. մի բան որ միշտ երազած է. . . :

Կուսակալ Թահսին բէյ զօրքով ու թնդանօթով մեկնած է անձամբ այն կողմերը. . . , որոշ ելքի մը գեռ չէ յանգած։ Ձինուրական շեփոր և հաւազգետներ (սաճկականին նման) ունի նաև Միր Մհէն, ի հարկին գործածելու համար։

Եթէ մեր ուշադրութիւնը դարձնելու լինիք նահանգի արեւելեան կողմերը, այնտեղ պիտի տեսնենք որ վարագոյրի տակ ուրիշ գերեր կը խաղցւին. Սմկո և Արգուր Բէզաք, որոնք կըսուի թէ ազնուադարձած են ուս կառավարութեան, անձեռմիտելի կը մնան թուրք կառավարութենէն։ Սմկոն՝ Պարսկաստանի յայտնի խուժանավար՝ որ արժանացաւ Թիֆլիսի մէջ ուսաց շքանշանին, դրամով և գէնքով նպաստաւորելով ուսերէն, վերջերս լուր զրկած է Սարայի գայմազամին թէ « դուրս ելիր, ես պիտի գամ. . . »։ Տարօրինակն այն է որ այդ շրջանի բոլոր ու ասորի ժողովուրդները խորհրդաւոր համակ-

կրօնական մը կը տածեն գէտի Սըմ-
կոն :
Իսկ Արդ-իւ-Րէզաք որ Բէտէր-
խանեան ժառանգներէն է ու մեծ
ազգեցութիւն ունի քրդական « Զօ-
տըրու վրայ, վերջերս ըմբոստանալով
տաճիկ կառավարութեան դէմ, ու-
սաց կողմը անցած է, որովհետեւ
կըսուի թէ ռուսները քրտերուն « Բէ-
կութիւն » մը տալ խոստացած են
եղեր... եթէ նոքա արեւելեան նա-
հանգներին մէջ խռովութիւն ար-
ծարծեն :
Իզդէթի « ազատագրեալներէն » է
նոյնպէս հայադարձի հիւսէյին փա-
շան, որ համիտեան ընթիմի վարա-
գութեամբ սկսած է շարժիլ քրդ-
քուրդերը յառաջ մղելով հաստատել
կողէ հայ զիւղերի մէջ... :
Արճակ զիւղախմբին (նաւիթ) մէջ
վերջերս զգուշի դաւադրութիւն մը
սարքած է, տեղին միւտիր Արասի
թերազրութեամբ : Գիւրտերը սպա-
նած են վանեցիկներին անուշով թուր-
մը. դրամներն ու հագուստները կը
զոտուիլ յետոյ՝ Արճակէ 2 ժամ հե-
ռու ձգած են դիակը. ապա միւտի-
րը կաշառելով քուրդերէն՝ սպա-
նութիւնը հայերի վրայ ձգել կուզի-
ր զիւղերով գիտիլ բերել տարով Արճա-
կի մէջ ձգած են : Այդ գաւազու-
թեան դէմ բողոքած են ամբողջ ար-
ճակցիները :
Այս բոլոր խուճապի մէջ սակայն,
կը թուի թէ նոր կռուակալի ներկա-
յութիւնը բաւական սրտապնդիչ է :
առաջին իսկ առթիւ կարող ու կըր-
թած պաշտօնեայի մը տալանորու-
թիւնը գործեց վանեցիկներու վրայ :
Անմիջական հրահանգ տաւ ձգձը-
ւած դպտերը շուտով լուծելու. ան-
հիմն ամբաստանութեամբ բանտարկ-
ւածները (ինչպէս Շիրին և Ման-
դանցի Սահակ) արձակեց, բազմաթիւ
հետապնդող փախստական անմեղ
անձեր անպարտ արձակեց ու կտրուկ
հրահանգներ զրկեց ստորագրած պաշ-
տօնեային, բարեխիղճ ու անաչառ
գործերու որ վարձատրւին. իսկ ան-
սաստողները ու գեղծողները՝ « հա-
կաւակէն » պիտի վարձատրւին են-
հն :
Առանց կեղծողն անմիջական հը-
րամաններ ստանալու լիազօր գործե-
լու պայմանով տեղս եկած է, զինու-
թական բոլոր միջոցները տրամադրելի
դարձնելով : Այս հանգամանքն է որ
բաւական յոյս կը ներշնչէ :
Վանի մէջ (նորաշէնի նոր փողո-
ցը) գարնան հետ սկսած է հիմնա-
կել « Աշխատանքի տան » շինու-
թիւնը, որու հիմնարկէք տեղի ու-
նեցաւ մայիսի մէկին : Գաւառներէն
մեծ քանակութեամբ ծառեր, ատաղձ-
ներ ներած են ինչպէս նաեւ եղած
են դրամական նւէրներ : Շէնքը
պէտք է պարունակէ « Աշխատանք »
իր տպարան-մամուլով « Ազատու-

թեան լոյս » գրադարանը իր սար-
քով, կոմիտէն իր կլուբով, ինչպէս
նաեւ ընդարձակ թատերական սրահ
մը միտինկներին ու ներկայացումներին
համար : Վաղուց երազած միտքը
այժմ վերջապէս մարմին կառնէ :
Վան Խ. ԽՈՐԻՍՏՈՒՆԻ
Յ. Գ. Վերջին օրեր հաւաստի աղ-
բիւրներէ կիմանանք որ Արդ-իւ-Րէ-
զաք ամէն մի աշիւթէն (Արեւելեան
սահմանը ապրող) 1000ական ոսկի
պահանջած է, 10 օր պայմանաժա-
մով : Վճարել չուզողը անպայման
յայտնելու է :
Խ. Խ.
ԹԻՒՐԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
Իշխան Սապահետին պէյ որ մահի դա-
տապարտուած էր ի բացակայութեան, յա-
ջողեր է Գուհաստան փախչիլ :
— Կ. պօլսի մէջ յունիս 30ին ծագած
հրդեհէն բոցաճարակ եղած է ներքին գոր-
ծերի նախարար Թալէաթ պէյի տունը :
— Սիրիայի մէջ ծախու հանուած պետա-
կան կալուածներին համար բազմաթիւ զը-
նոյններ ներկայացրել են, թէ՛ օտարազգի-
ներէ և թէ՛ տեղացիներէ : Կը քուսացուի
թէ կառավարութիւնը որ դրամի մասին
չատնելը մնացած է այժմ և իր պաշտօնեայ-
նորի ամսականները վճարելու անկարող է,
կտրիկ գումար մը պիտի կրնայ ձեռք բե-
րել այդ կալուածներին վաճառուէն :
— 11 սպայներ զրկուած են փարիզ, ու-
սանելու համար Ֆրանսական զորաբանակին
մէջ զօնորսի կազմակերպութիւնը :
ՊԱՒԿԱՆԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ
Պալքանեան տէրութիւններին մէջ տի-
րող խառնակութիւններին վիճակը, մեծ տէ-
րութիւններին տուած խրատներին հակա-
ռակ, պատերազմի փոխուած է այժմ :
Թէև պատերազմի հրատարակութիւն
եղած չէր, բայց Պալքանեան յունիս 30ին
արշաւանք մը ըրին սերպ զօրքերէ դրա-
ւած տեղերի վրայ, աշխատելով որ սերպ
և յոյն զօրքերի միացման զիծերն իրենց
ձեռք անցունեն : Սերպերը յանկարծակի
եկած ի սկզբան նահանջած են. բայց յե-
տոյ մեծ բազմութեամբ կառապի յարձա-
կում մը բրած և Պալքանեան իրենց դրա-
ւած տեղերէն խախտած ու մեծ հարուած
տարով փախուցած են :
Միւս կողմէ պուլիար և յոյն զորաբա-
նակներին միջև ալ մեծ կռիւներ պատա-
հած են :
Եւ այս ամէնքը կատարուած ու օրերով
պատերազմը շարունակուած է, առանց
պատերազմ յայտարարուած լինելու, հա-
մաձայնութեան մը գալու համար բանակ-
ցութիւններ շարունակուած միջոցին :
Սերպ և յոյն կառավարութիւնները, նա-
խադրածակ եղած լինելու պատասխանա-
տուութիւնը Պալքանեան վրայ ձգելով և
պատերազմը արդէն սկսած նկատելով,
իրենք ալ պատերազմի յայտարարութիւն
ուղղած են իրենց ժողովրդին : Պալքանեան
և Սերպիա իրենց զենքաններ կանչած են
Սոֆիական :
Սերպական և յունական աղբիւրներէ ե-
կած հեռագիրներին նայելով, Յոյներն ու
Սերպերը առաջ կը քաշեն փախուստի մատ-
նելով պուլիար զօրքերը և բազմաթիւ զե-
րինք թողնելով : Պալքանեան լուս կե-
րինք իրենց կողմէ եկած ցանցառ հեռա-
գիրներ ալ յաղթութիւնը իրենց կը վերա-
դրեն : Ընդհանուր երեւոյթէն դատելով,
երկու կողմէն ալ ստակալի կոտորածներ
եղած են, հարկը հազարաւոր զօրքեր իրար
զարնուած լինելով :
Պալքանեան միայնակ և նեղը մնացած

կերէին : Ռումանեան Պալքանեան տեղն
անցնիլ կուզէ Պալքանեան զաշխակցութեան
մէջ : Թիւրքիան ալ իր մասին կը խորհի
օգտուիլ Պալքանեան արդի խառնակու-
թիւններէն :
ՆՈՐ ՍՏՅՈՒՄՈՒՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Կ. Բասմաշեան. — Իսկական պատ-
մութիւն հայոց. քարտիսաւար, պատ-
կերագար և ճիւղագրական տախ-
տակներով. մասն Լ. էջ 230 : Կ. պօ-
լիս. գին 2 ֆրանք :
Լուսինեան-Բասմաշեան. — Բառա-
բան հայ (աշխարհիկ) — Փրանսերէն. Լ.
մաս. էջ 240. Կ. պօլիս 1913. գին 2
ֆրանք :
Սանակ-Սեպրու. — Զրուցատու-
թիւն հայ-անգլ. (հայերէն հնչու-
ներով) էջ 371. Կ. պօլիս 1913. գին
2 50 ֆրանք :
Ժամերգութեան և պատարագի. գին 1
ֆրանք :
Մեսրոպ Երեց. — Սրբազան պատ-
մութիւն հին Ուխտի. գին 1 ֆրանք :
Սրբազան պատմութիւն նոր Ուխտի.
գին 1 ֆրանք :
Զրուցատուութիւն Փրանսերէն լեզ-
ւի, հայերէն հնչումներով. գին 2,50
ֆրանք :
Դրատան 1913ի ցանկը՝ ճրի :
Դիմել Պալքանեան գրատուն որուն հա-
ցէն է
B. Balantz
20, Tchakmakdjilar
CONSTANTINOPLE
ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ
Նոր լոյս են տեսել
ԲԱՅԵՏԻ
ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
(Զեաւագրից և տրտատուած)
Գինն է 5 չիլին
—
ՏԱՃԿԱՆԱԾԲ
Նոր նիւթերով լրացած
Գինն է 3 չիլին
—
Նաև միւս գրքերի համար գիմել՝
Mrs Raffi
32, Richmond Gardens
LONDON W.
(England)
Հրատարակուեցաւ
Օրուան ամենէն հետաքրքրաշարժ
պատմութիւնը
Պատկերազարդ
ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ
Յակոբ Յ. Թերգեանի
(5 հատոր, 864 էջերէ կազմուած և
160 պատկերներով զարդարուած)
Կիլիկիոյ աշխարհասարսուռ շա-
ղին՝ ականատեսի լիակատար իրակա-
նութիւնները բովանդակող և ամենա-
մեծ զոհողութիւններով հրատարակող
այս պատմական, գրական եւ գեղար-
եստական գիրքը՝ կարճէ որ ամէն
հայ անպատճառ և անպատճառ առ-
նէ և կարդալէ ետքը գուրգուրան-
քով պահէ : Դիմել՝ բաղդատմամբ

գործին մեծութեանը՝ աննշան է, ան-
կազմ 30 շրջ. և կազմուած ու փայ-
լուն թուղթով 40 շրջ. Արտասահմա-
նի համար 10 ֆրանք : Ստանալու հա-
մար՝ կանխիկ գրածով գիմելու է հե-
ղինակին Mr. Agop Terzian
Pharmacien
Koum-Kapou,
Constantinople
12-20
POUR LES PEUPLES D'ORIENT
Organe des revendications armé-
niennes, paraissant le 10 et le 25 de
chaque mois.
Directeurs : Francis de PRESSENSÉ
et Victor BÉRARD.
Abonnements : France, 8 fr. Etran-
ger, 10 fr.
Adresse de l'Administration : 31
Villa d'Alesia. 111 ter. Rue d'Alésia
PARIS XIVe.
Adresse de la Rédaction : M. Va-
randi, 4, rue Crebillon. PARIS 5e.)
Այս թերթի կէտը Փրանսերէն է և
կէտը անգլիերէն. այնպէս որ թէ՛
Փրանսագէտներ և թէ՛ անգլիագէտ-
ներ կրնան օգտուիլ անկէ :
Հրատարակուած է արդէն յունիս
25ի (14րդ) թիւը :
ԲԱՏՄԱՎԵՊ
Ազգային, բանասիրական, գրական
եւ գիտական ամսաթերթ
Բաժանորդ կարելի է գրուիլ ո՛ր ամսէն
որ կուզուի : Բաժնեգինն է տարեկան
Փր. 15. Հասցէ՝
Rédaction de la revue «Basmavep».
St. Lazare VENISE (Italie):
ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ
Օրաթերթ
տարեկան վեցամսեայ
Կ. Պօլիս..... 75 շրուշ 40 շրուշ
Գաւառները... 100 » 50 »
Ամերիկա..... 6 տօլար 3 տօլար
Ուրիշ երկրներ 30 ֆրանք 15 ֆր.
Հասցէ՝ Rédaction du journal AZA-
TAMART.
Constantinople (Turquie).
ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Լրագիր հասարակական, տնտեսական
եւ քաղաքական
Տարեկան բաժնորդագինն է թիւը.
Փր. 15 շրջ. Ամերիկա 1 1/2 տլր. և
ուրիշ ամէն տեղեր 6 ֆր. : Հաս-
ցէն Rédaction du journal ACHKHA-
DANK. à la librairie S. Tokadjian.
SMYRNE (Turquie)
SETH. J. MESROVP History of
the Armenians in India from the
earliest times of the present day).
5 fr. 50
ՅՆՕՐԵՆ-ԻՄԱԳԻՐ
Մ. ՓԱՐՔԱՆԻՍԻԱՆԻ
ՄԱՐՏԻՆԻ
Հայերէն տպարան Մ. Փարքանիսի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie da Midj